

ПОДАТКИ НА СПОЖИВАННЯ І ЦІНА: ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ

Податки на споживання – це один із видів податків згідно їх класифікації за економічним змістом об'єкта оподаткування. До податків на споживання відносять: податок на додану вартість, акцизний збір і мито. У вітчизняній системі оподаткування податки на споживання займають провідне місце, зважаючи на значний обсяг їх надходжень (близько 40% податкових надходжень) до зведеного бюджету держави. Поряд із виконанням фіскальної функції податки на споживання за своєю економічною природою здатні впливати на соціально-економічні процеси у суспільстві виконуючи при цьому регулюючу функцію. Однак, ефективність регулювання соціально-економічними процесами в державі за допомогою податків на споживання залежить від напрямків фінансової політики держави та пріоритетів у визначенні її завдань і програм.

Особливості реалізації регулюючої функції податків на споживання беззаперечно пов'язані із процесами ціноутворення. Процес ціноутворення передбачає формування цін виробниками, гуртовими посередниками та роздрібною торгівлею і здійснюється внаслідок включення в ціну усіх її структурних елементів. Податок і ціна виступають інструментами, які обслуговують розподільчі процеси у суспільстві, сприяють соціально-економічному розвитку держави та задоволенню потреб окремих категорій громадян. Податок і ціна приймають безпосередню участь в розподілі валового внутрішнього продукту, однак призначення їх різне. Ціна – виступає економічним інструментом, через який вартість товару одержує грошову форму та стає об'єктом розподілу, а податок визначає ту її частку, яка спрямовується до бюджету для задоволення суспільних потреб. Податок через ціну регулює фінансові відносини між суб'єктами економічних процесів. Фінансові відносини, що виникають в процесі оподаткування, зачіпають інтереси:

- держави, яка зацікавлена у максимізації податкових надходжень;
- суб'єктів господарювання, які зацікавлені у максимізації прибутку;
- споживачів, які зацікавлені у мінімізації споживчих.

Гармонізацію інтересів учасників розподільчих відносин, що відбуваються в процесі оподаткування, повинна забезпечувати податкова і цінова політика держави. Податкова політика як засіб макроекономічного регулювання тісно пов'язана з процесами ціноутворення, адже елементи оподаткування (об'єкт оподаткування, база оподаткування, розміри ставок податків, пільги), формуючи споживчий попит населення, впливають на ціну. Рівень цін впливає на величину доходів суб'єктів господарювання і при певному податковому навантаженні формує обсяг їх внутрішніх фінансових ресурсів. Обсяг податків у будь-якій державі обумовлюється фінансовими ресурсами, необхідними для виконання її функцій (розвиток економіки, розв'язання соціальних проблем, потреб внутрішньої і зовнішньої безпеки і ін.) і при цьому враховується ціновий фактор. Саме тому, актуальним питанням в умовах сьогодення в Україні є побудова такої системи оподаткування, яка забезпечувала б фіскальну достатність і оцінювалась через призму взаємозв'язку з процесом ринкового ціноутворення.

Податки на споживання виступають видимими елементами ціни товару (послуги) в процесі її формування та залежать від рівня цін, що склалися в ринкових умовах під впливом попиту і пропозиції. Видимість податків на споживання на відміну від податків на доходи і майно в тому, що знаючи елементи ціни і ставки податків завжди можна розрахувати їх суму.

Якщо виходити з інтересів фіску і впливу податків на споживання на рівень цін, а відтак і на суспільний добробут, то заслуговує на увагу дослідження впливу ставок податків на рівень ринкових цін. Ринкова ціна залежить не лише від розмірів ставок податків на споживання, а й від видів цих ставок, які можуть бути як процентними, так і у твердих сумах. Якщо ставка податків на споживання встановлена у твердій сумі, то сума податку, що закладається в ціну буде рівнозначна сумі, що підлягає сплаті до бюджету при

будь-якому рівні цін, при будь-якому їх відхиленні від рівня сформованих цін. Якщо ж ставка податку на споживання встановлена у процентах (наприклад, по ПДВ), то сума податку, що закладається в ціну залежить від:

- виробничої ціни (собівартість + прибуток);
- ціни з акцизним збором у сфері виробництва (собівартість + прибуток + акцизний збір);
- митної вартості по імпортованих товарах.

При ставці податку у процентах сума податків на споживання по вітчизняних товарах залежить від витрат виробництва (обігу) і прибутку, чим вони більші, тим більшою буде сума податків та вищою ціна. При формуванні відпускних цін суми податків на споживання, що можуть бути мобілізовані до бюджету будуть зростати при підвищенні виробничих цін і зменшуватись у разі їх зниження, тобто інтереси фіскалу будуть прямо пропорційно залежними від рівня виробничих цін. Така залежність не створює зацікавленості держави в регулюванні витрат виробництва і обігу, в обмеженні прибутку в ціні шляхом регулювання цін і тарифів на товари та послуги, особливо у виробників – монополістів і монопольних утворень, адже зростання ціни під впливом підвищення ставок податків на споживання забезпечує інтереси фіскалу. Однак, зростання рівня цін зумовлює скорочення обсягу виробництва та реалізації товарів, послуг. Саме тому, в умовах становлення ринкової економіки України актуальним питанням є визначення оптимальних співвідношень між сумами податків на споживання, які справляються з використанням процентних і абсолютних ставок для забезпечення надходження цих податків не за рахунок збільшення цін, а за рахунок збільшення обсягів виробництва та реалізації продукції. А відтак, податкова політика у сфері оподаткування споживання повинна бути гнучкою та враховувати особливості соціально-економічного розвитку та стан споживчого ринку в Україні.